

Astrid Olive Ullaland

Astrid's Story

Photo:Linda Staswick

Edited by Sigmund Svoen

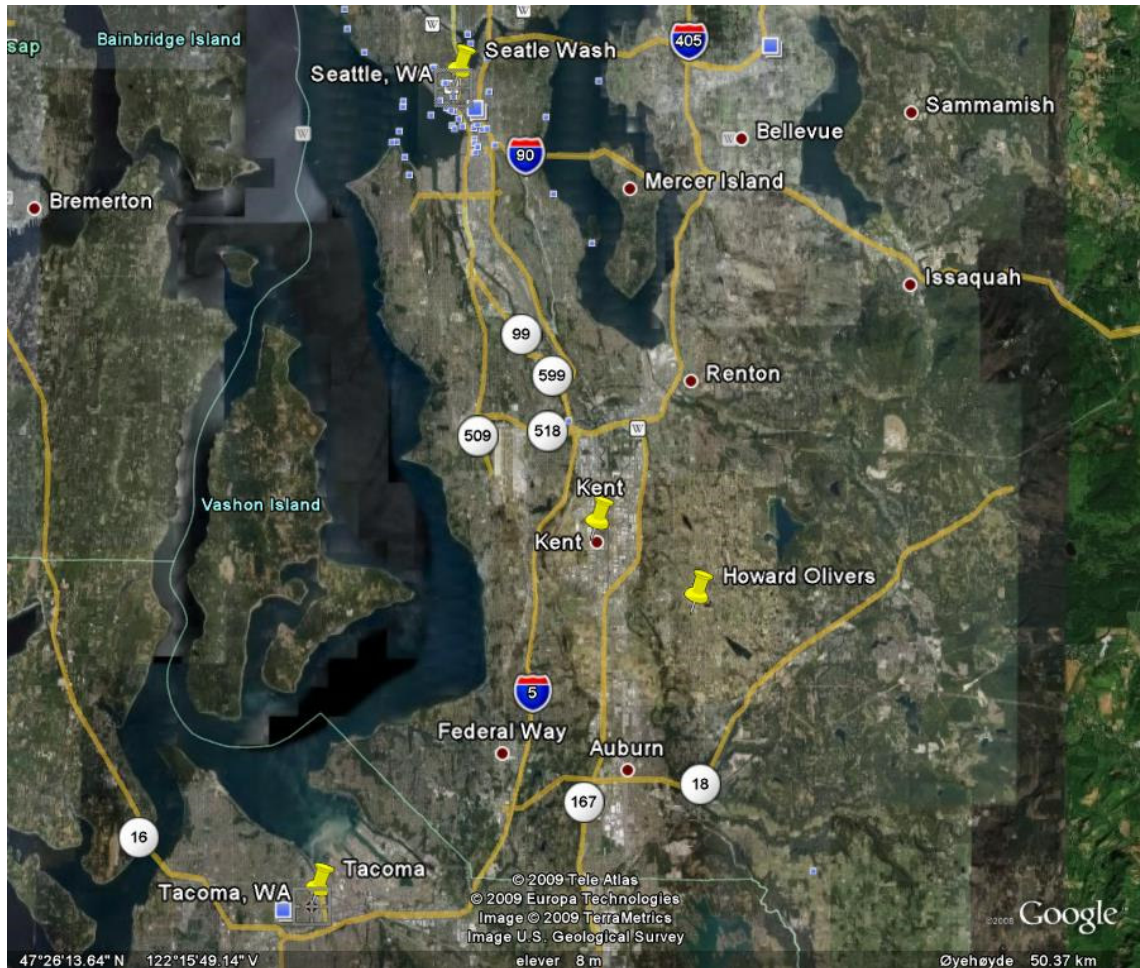
The following narrative of the lives of Kristoffer and Marianna Ulleland was written by their daughter Astrid Ulleland in the early 1960s. It was written in Norwegian and later translated into English by Harold and Lilly Ulleland.

It was in 1890 that Kristoffer Ulleland and his wife Marianna (born Fitje) got travel fever and took off over sea and land to a new home on America's west coast. They were born and grew up in Naustdal in Sunnfjord on neighboring farms. There they were married in 1888. In company with those who traveled from Naustdal at that time there were also a teacher Peder Sønnebø and his two sons, Andreas and Olaf. They (Ullelands) had gone to school under him in the home community and now they traveled together to "the new world".

This did not become a pleasure trip, for there were rough seas and most of them became seasick. *[Although not mentioned in Astrid's narrative, Marianna was pregnant with her first child, Sofia, during the trip. This made it especially difficult for her to endure.]* Days and weeks dragged by – drinking water became scarce, and it did not look promising. After many difficult days the ocean trip was over and they landed in Halifax, Canada. Then followed several long and less than pleasant days while the train carried them west over Canada's plains, and at last they arrived in Seattle, Washington.

But why did they travel such a long way clear over the continent to the Pacific coast? This was where a younger brother, Olav Ulleland, settled a couple years earlier. Letters had told of fruitful land at inexpensive price – work which was well paid – opportunities to do well for those who were willing to work – and they were used to work from their childhood. Many other northmen had already found their way to the "new settlement land" there by Puget Sound. About 16 miles south of Seattle, a little trading center was beginning for farmers in the valley. There, in Kent, was where they settled.

The first two to three years they tried to find work wherever it could be found – with farmers or as construction workers on the railroad. But then there came a couple years of hard times and work was difficult to find. Money was scarce, but they needed money because now there were four in the family. Two small ones, Sofia and Nils, needed food and shoes and clothes, etc. Then they heard there was a little more work in Everett, a little city north of Seattle.

The Seattle, Kent, Tacoma area.

Photo from Google (None commercial purpose)

They moved there for a year or so. And soon there were five in the family. Astrid was with the other two children when they moved back to Kent in 1894.

Now Olav Ulleland had staked out a piece of land, a square of 40 acres. It lay 3½ miles east of the little trading center now called Kent. Olav got the desire to move into Seattle, and so it was that Kristopher and Marianna moved out in the woods. And there the family has had its home for 65 years. *[This, of course, was written by Astrid in about 1960.]*

Yes, out in the thick woods they were, for sure. There was no road. What was needed from the trading center had to be carried home on their backs. There were only giant trees

wherever one looked. They towered toward heaven 300 feet or so. Many were 6 or 7 feet in diameter. Small trees and undergrowth were thick in between.

How could anyone begin farming here? There were no sawmills as yet in these parts, so there was no market for timber. There was only one thing to do, and that was to saw down the huge trunks and burn them, so there could be a place for potatoes, turnips and fruit trees, and other things that could be used for food for people and cattle and pigs and chickens. But then it was those huge stumps that were left standing. They must be removed also. Day after day the work was to burn and chop, and chop and burn. Often it took fourteen days or more to get only one of

them away. And this was not just an eight hour day either. The workday began at the first light of day and continued until long after dark. Then they were dead-tired as they went to bed to get a little rest so one could start again the next day. They had to really toil for what they got – these new settlers.

The family grew. Two more children, Clara and Harald, were born out there in the woods home. So now there were five. They were healthy and lively. They had to have food and clothes and shoes. They each had to do their part to help when school time was over. Rocks had to be picked from the field and potatoes also. The cows had to be herded when they were out to pasture in the unfenced fields. The children were not very

big before they helped with hay and other harvesting.

But they also had fun among the huge tree trunks – with the shimmering sunshine and bird song and flowers – and the berries! How much fun it was to run back and forth on the fallen

tree trunks and such wonderful hiding places they were. It was a delightful playground they had – a real fairyland. They did not forget the beautiful peace they partook of there.

But the woods were not always so peaceful and friendly. When there were storms, the wind really shook the trees. Then, one could stand at home and see how these giants fell to the earth one after another. A couple times it happened that fire broke loose in the woods. How they hoped the wind didn't blow the fire toward the buildings! It was fascinating and yet scary to see the flames leap from one treetop to another, and hear how the fire crackled out there. But it wasn't fun for those who had to try to turn the fire away from the buildings.

So it went and year by year the productive piece of land became larger. Soon there was a road, and a horse and wagon that made life a bit easier. Then there came explosives to work with and land-clearing became easier. Housing for the family and animals became larger and better. Towns and cities grew, and it became easier to sell various things so money became easier to get a hold of. And soon they could look backwards and see that “new settler” (pioneer) time was almost over.

There were neighbors, but at first they were few and often far away. Several Norsk and Svensk families had found their way into the woods here and there. They were all friendly and helpful. Soon there came talk of getting a pastor and church, which naturally must be Lutheran. They were few, but the congregation was established. They had services twice a month by pastors from Seattle or Tacoma. At first they met in homes, and then a little church was built. After some years they got their own pastor. For several years they used the Norwegian language only. It seemed that was most appropriate since it was the language they had learned in their childhood in Norway. There had been little opportunity to make oneself familiar with language of the new land. The mother tongue was best for them.

In the Norsk families they used the Norwegian language for the most part in the homes. It often became a mixture of languages. Many of the newcomers were good at mixing Norwegian and English. But the children learned to speak Norsk generally, and to also read it. Instruction for confirmation was in Norwegian as long as there were so many newcomers year after year.

After the First World War there came less immigration, so also there became less Norsk in the home and in church – and little by little the Norwegian language was entirely gone.

In 1913 the Ulleland couple had their silver wedding anniversary. Now the forest was mostly gone. Here and there stood one of the large trees, but they did not thrive in the open. Small

trees stood again here and there as new trees grew up. The cattle grazed on the grass field where before the forest had been so thick. The fruit trees were big, and chickens and other animals helped bring in what was needed for livelihood and taxes. More and more neighbors moved nearby.

Several other Sunnfjord people found their way to Kent, many of these from Naustdal. First there were men who were childhood comrades of the Ulleland couple in Norway – Rasmus Bruflot, Johan Indrebø, Samson Fitje (Norheim), Peder Fitje, and several others. They came to the west coast to work in the woods for a time and then go back home to their families and farms with money. When work was shut down around Christmas and at other times they took a trip to Kent – to the pleasure of all. Later came a younger generation. They also had heard of Kent. So this became the place where they gathered at Christmas and “the 4th” and at other times when they were free from work in the woods for a few days. Several of them traveled back to Norway, married, and came to Kent again and settled here as farmers: Tom Swoen, Oliver Ness, Peter Berg, Einar Fimland, and Martin Sortun. There became a whole little Naustdal “settlement” here in Kent.

Then there came talk of assembling all the “Naustedølingerne” (people from Naustdal) for a rally. The first rally was held at Ulleland, in July, 1909. There were over 100 assembled for a celebration for a couple of days. Norse food, Norse speeches, Norse fun – yes this must be done again! So they continued these rallies each summer for several years, at the T. Svoen and Peter Berg places. After awhile many of these “loggers” traveled home to Naustdal where they took over the father’s farm or bought themselves a piece of land. There they established families who grew up in the valley. The laws applying to immigration to the U.S. became stricter so there were not many who now came to the west coast. So came an end to the Naustdal rallies. In the last few years the Sunnfjord people here in the surrounding communities began to have rallies with all Sunnfjord people.

In 1914 many Norse-Americans got the desire to take part in the Norwegian centennial festivities in Norway. Among those who traveled from here was Sofia Ulleland. She was in Norway through the summer and got to live in her parents’ home in Naustdal. There she also met again many who had earlier visited in Kent. It became a trip which left many dear memories – memories which drew her back over there again in 1956. By then her own family was grown and had their own homes, so it was easier to leave home. This time Astrid traveled with her, and a memorable trip it became for both of them.

Yes now, 70 years after Kristoffer and Marianna traveled from home, we look backward and forward. These two immigrants never traveled back to Naustdal. The first trip over the ocean became enough for a lifetime. They set deep roots here in the Kent neighborhood.

This foto was taken at gulbryllup fest for Kristoffer & Marianne- (Howard Olivers)

And here they celebrated golden wedding with all the children and grandchildren gathered and with other relatives. Both of them lived some years longer. Kristoffer was over 80 years old when he died, years full of hardworking activity. Five years later, when she was 83, Marianna died.

Left: Astrid, Harald, Sophie, Nels, Clara

Front: Christoffer and Marianne.

Photo: Howard Olivers

oooooooooooooooooooooOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOoooooooooooooooooooooooooooo

oooooooooooooooooooooOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOoooooooooooooooooooooooooooo

Sisters and brothers

Marguerite, Einar, Sofie, Chester

Photo from /naustdal.slekt.name [Linda Staswick](#)
The three Ullaland sisters: From right: Sofie, Clara, Astrid

Abe Olivers(Abraham Skaflestad)
Married with Clara. They are Howard Olivers parents.

ooooooooooooooooooooOOOOOOOOOOOOOOoooooooooooooooooooo

Here is the Norwegian version of Astrid's story.

De bygger et hjem i skogen.

Det var i 1890 at Kristoffer Ulleland og hans hustru Marianne (født Fitje) fikk reiselyst og tok ut over hav og land til et nytt hjem paa Amerikas vestkyst. De var født og opvokst i Naustdal i Sunnfjord paa nabogaarder. Der blev de gift i 1888.

I følge med dem som reiste fra Naustdal den gang var ogsaa lærer Peder Sørebo med to sønner, Andreas og Olaf. For han hadde disse to gaat i skole der i hjembygden og nu reiste de sammen til "den nye verden."

Det blev nu ikke nogen lystreise, for havet stormet stygt og sjøsyke ble de fleste. Dagene og ukene strakte seg ut-- de ble lens for drikkevand og det så ikke lovende ut. Efter mange og vanskelige dage ble nu havreisen overstaatt og de kom i land i Halifax, Canada. Saa fulgte flere lange og mindre behagelige dage men toget førte den vestover Canadasletterne, og til slut var de fremkomne til Seattle, Washington.

Men hvorfor reiste de saadan den lange vei tvers over fastlandet til Stillehavskysten? ja, der hadde en bror, Olai Ulleland bosatt seg et par aar tidlegere. Brevene hadde fortalt om fruktbart land til billeg pris--arbeide som var godt betalt--anledning til at gjøre det godt for dem som var villig til at arbeide-- og arbeide var de vant med fra ungdommen av. Mange andre nordmend hadde allerede fundet veien ut til nybyggerlandet der ved "Puget Sound". En 16 mil syd for Seattle var et lite handelssted begynt at forme sig for jordbrukerne der i dalen. Der, i Kent, blev det at de bosatte sig

De første to-tre aar var det at finde arbeid hvor som helst det var at finde---hos gaardbrukere--- eller som bygningsmænd paa jernbanen. Men saa kom det et par aar med daarlige tider og arbeid var venskelig at finde. Penger var det lite av, og penger maate de ha for nu var det fire i familien. To smaa, Sofia og Nils trengte til mat og sko og klær de ogsaa. Så fikk de høre at det var lidt bedre med arbeide i Everett, en liten by nord for Seattle. Der var et nytt sagbruk netop begynt med arbeide. Dit flyttet de for et aar eller saa. Og snart var der fem i familien. Astrid var med de andre to barna naar de flyttet tilbake til Kent i 1894.

Nu hadde Olai Ulleland utset seg et landstykke, en firkant paa 160 maal. Det lå 3,5 kilometer øst for det lille handelssted som nu hette Kent. Olai fikk lyst at reise ind til Seattle, saa blev det at Kristoffer og Marianne flyttet ut "i skogen." Og der har familien hatt sitt hjem nu i 65 aar.

Ja ute i tykke skogen var det forvist! Kjørevei var der ikke. Det som trængtes frå handelssteder maatte bæres hjem på ryggen. Bare kjæpe store trær hvor man saa hen.....De taarnet sig mot himmelen en 100 meter eller saa. Mange var en to--tre meter i tværsnitt. Småskog og grener var det tæt med ind i mellom.

Hvordan skulde man her faa jordbruk i gang? Sagbruk var det ikke endnu i disse trakter, saa tømmer var det ikke marked for. Det blev bare en ting at gjøre, og det var at sage ned de svære stammer og saa brenne dem opp saa det kunde bli plass for poteter og næper og frukt trær og andet som kunde brukes til mat for folk og kuer og griser og høns. Men saa var det de svære stubberne som sto igjen. De maatte væk de også. Dag efter dag var det at brenne og hugge, og hugge og brenne. Ofte tok det en 14 dage eller mer for at faa en eneste en av dem væk. Og det blev nu ikke med otte timers dag heller. Arbeidsdagen begyndte med første dagslys og holdt på til længe efter at det var blit mørkt. Saa var det, dødstræt, at komme sig i seng og faa litt kvile, saa man kunde begynde paa igjen næste dag. De fikk nok slite for det de fik, disse nybyggere.

Familien vokste. To barn til, Klara og Harald, blev født der ute i skoghjemmet. Saa nu var der fem. Friske var de og livslystne. Mat og klær og sko maate de ha. De fikk nok gjøre sit til at hjelpe til, de ogsaa, naar skoletimerne var over. Stein var det at plukke, poteter også. Kuerne maatte passes naar de var paa beite. De var ikke store før de fikk hjelpe til med høi og anden indhøstning.

Men moro hadde de ogsaa ute i skogen blandt de svære træstammer----med det skimlende solskin----og fuglesang----og blomster----og bær! Hvor det var morsomt at springe fram og tilbake paa

de faldne træstammer, og saadanne deilige hjemmeplasser der var. Det var en deilig lekeplass de hadde---helt eventyrland. De glemmer nok ikke den deilige freden de fik nyte der.

Men skogen var ikke altid saa fredlig og venlig. Det hændte at det stormet og da tok vinden og rusket i træerne. Da kunde de staa hjemme og se paa hvordan disse kjæper faldt til jorden den ene efter den anden. Et par ganger hændte det at varmen kom løs i skogen. Bare ikke vinden blaaste varmen mot husene! Det var noe tiltrækkende om end skræmmende at se paa at flammene fløy frå den ene trætop til den andre---at høre hvor varmen bruste der ute. Men det var nok ikke morsomt for dem som maate prøve at vende varmen bort fra husene.

Saa gik det, og aar for aar blev det brukbare land stykke lidt større. Snart kom det kjørevei og hest og vogn. Det gjorde livet litt lettere. Saa blev det sprængstoff at faa og arbeidet med rydning av landet blev lettere. Husene for familien og dyrene blev større og bedre. Byene vokste og det blev lettere at sælge forskjellig saa penger blev lettere at faa fat i. Og snart kunne de se tilbake----se at nybygger tiden var omtrent over.

Naboer var der, men for det første var de faa og ofte langt borte. Flere norske og svenske familier hadde her og der fundet veien ut i skogen. Venlige og hjelpsomme var de alle. Snart blev der snak om at faa prest og kirke. Luthersk maate det naturligvis være. De var faa og hadde ikke saa meget at greie sig med, men menighed blev stiftet. Den første tiden fik de betjening et par gange hver maaned av prester frå Seattle eller Tacoma. Først samledes de i husene----saa blev der bygget en lite kirke. Efte nogen aar fik de egen prest. I flere aar brukte de norsk spraak utelukkende. Det var liksom det som passet best for dem som selv hadde lært sin barnelærdom i Norge. Der hadde vært liten anledning at sætte seg ind i landets spraak. Morsmaalet var nu best for dem.

I de norske familier bruktes det norske spraak for det meste i hjemmene. Mange av "nykommerne" var flinke til at "mikse" norsk og engelsk. Men barna lærte nu at snakke norsk og oftest at læse det ogsaa. Undervisning til konfirmasjon var paa norsk oftest saa længe det kom saa mange nykommere aar for aar. Efte første verdenskrigen ble det mindre med invandring, saa blev det ogsaa mindre norsk i hjem og i kirke---og lidt om lidt blev det norske spraak helt borte.

I 1913 holdt Ulleland paret sølvbryllaup. Nu var storskoge borte for det meste. Her og der sto et av de store trær igjen, men de trivdes ikke ute i aapent mark. Smaa skog staar igjen her og der og ny skog vokser op. Nu gaar kuer på græsmark hvor før skogen hadde vært så tett. Frukttrærne er store og høns og andre dyr hjelper ogsaa til at inbringe det som trænges for livsophold og skatterne. Men og mere er det nære naboer.

Flere andre Sunnfjordinger har funnet veien til Kent. Mange av disse fra Naustdal. Først var det menn som var barndomskamerater av Ullelad paret i Norge---Rasmus Bruflo, Johan Indrebø, Samson Fitje (Nordheim) Peder Fitje, og flere andre. De kom til vestkysten for at arbeide i skogene en stund og saa reise hjem igjen til familien og gaarden med pengene. Når arbeidet var nedlagt omkring jul og ellers tok de sig en tur til Kent---til hygge for alle. Senere kom en yngre generasjon. De hadde ogsaa hørt om Kent. Saa blev her et sted hvor de samledes ved juletid og "den fjerde" (July 4) og ellers naar de var fri fra skogsarbeide nogen dage. Flere av dem reiste hjem til Norge, giftet sig og kom saa til Kent igjen og slo sig ned her som gaarbrukere. Tim Svoen, Oliver Ness, Peter Berg, Einar Fimland, Martin Sortun. Det blev et helt lite Naustdal "settlement" her i Kent.

Saa blev det snakk om at samle alle Naustedølingerne til stevne. Det første stevne hodtes hos Ulleland, Juli 1909. Der var over 100 samlet til fest et par dage. Norsk mat, norske taler, norsk moro---ja det maate gjøres op igjen! Saa holdt de paa med disse stevner hver sommer i flere aar, hos T. Svoen og Peter Berg.

Efter en stund reiste mange av "loggerne" hjem til Naustdal hvor de tok over farsgaarden, eller kjøpte sig et landstykke. Der stiftet de familien som vokste op der i dalen. Lovene angaaende invandring til de forenede stater blev strengere og det blev ikke mange som nu kom til vestkysten. Saa blev det slut med Naustdal stevnerne. I de siste faa aar har Sunnfjordingerne her i omegnen begynt med Sunnfjordstevner.

I 1914 fik mange NorskeAmerikanere lyst til at ta del i festlighederne i Norge. I blant dem som reiste her i fra var Sofie Ulleland. Hun blev i Norge sommeren over og fik leve sig ind i forholdene i

var lite snø og køyrd mold frå nedre kanten opp til øvre. I den tida var åker åker alltid. Rekna i frå nybrot der ein hadde korn eller poteter frå fyrsten til torvene vart vortne til mold og så la det att til eng, eller tabø.

Kjøpehevd var ukjend. Litt beinmjøl stundom som ein strøydde med ei klype eller ei matskei attmed kvar potet i fora etterkvart ein sette. Men det rakk ikkje så langt. Tad eller møk var det vondt å skaffe. Der det berre kom hevd, vaks det bra i vanlege år, både åker og eng. Ja åkeren måtte ha tad. Men der enga ikkje fekk, vart graset deretter.

Han far arbeidde mykje med med å auka mattinga. På ei myr i marka hogg vi laus mold om sommaren, og når ho var mest turr tok vi henne på ei hjulbåre inni eit lite moldhus eller i ein haug attmed, og det kjoyrde me då heim etterkvart om vinteren og hadde i fjosrenna kvar gong vi hadde måkt. På den måten drog molda i seg mykje av lannet som elles hadde flåte vekk. Og lannkumme var ikkje kome i bruk endå.

På Fitje var etter måten ikkje så lite bjørk, noko or og furer som var så store at dei kunne kallast gangsved. Ein vinter braut stormen ned ei furu. Når det stundom kom kjentfolk som ikkje var lokalkjende brukte stundom han far med fult alvor å fortelja om den fæle stormen som braut ned fjerdeparten av furuskogen hans, og det tykte dei var fælt. Men så kom, sanninga så leikande lett etterpå.

Bort kring og etter jonsok "gjekk" nevri. Då var det til skogs med mannfolk å ta never og bark. Det var gildt. Det kunne vi berre i godver. Han far som då var gamal tok nedantil så langt han nådde og me gutane tok så stigen og gjekk opp. Men stigen kunne ikkje vere svært høg for då kom greinene i vegen for dei mindre bjørkene. Men så var han for stutt til dei høgste. Då var det med kniven i munn og barkespaden i lomma å klyva opp slette bjørkeleggen og riva det me ikkje nådde frå stigen og sidan ned steg for steg i stigen. Nevri la vi hop i knippe helst etter kvart det var sol, elles krulla ho seg. Eit knippe var vanleg på lag 2 våger. Så la me steinar oppå for krullinga skuld. Om kvelden eit knippe på ryggen heim. Borken let me liggja nokre dagar til han turka, og då bar vi han heim eller ned til vårfjøset som stod tomt når me hadde kyrne på stølen. Ja kyrne til støls det var moro. Men det var no helst gjentene sitt arbeid. Stølsvegen var `kje lenger enn stølsgjentene gjekk heim om morgonen når ho var ferdig og oppatt om kvelden til molking. Når så skyrtunna var passeleg full, måtte ein av mannfolka med hest og kaggar på klyv og eit hylkje på ryggen til støls ette skyr. Då var det rymask, rjomekolle, og flatbrød. Dagen etter hengde mor koparkjelen i skjerdingen og ysta gamalost. Mysa hadde vi i ei tunne, og ho surna, og den hadde vi litt av i vaten i blandekrukke som i den tid hørde til i kvar stove. Osten stelte dei med bortover sumaren og hausten og fram på vinteren og våren var han mogen.

Eit vårarbeid var å tryskja. Det var kvinnfolk arbeid. I vår tunnmark, uteng, der det alltid var lauvskog, var om hausten og vinteren dotte ned lauv og kvist som måtte rakast vekk før graset grodde, så det skulle vera reint når slåttan kom. Mange sumrar med mykje regn måtte høyet turkast i hesjar. Kring bøen sto mange hesjar med tretroner heile året. Dei kom i ustand etter kvart, og med graset var smått, måtte dei farast over med nye staur og nye troner og nye band der det turvtest. Det var alle sitt arbeid. Karane og passe staur og troner og kløyve band, kløyvde bjørkevistar eller og einer, og kvinnfolka til å binda.

Så kom slåttan. Fyrst og slå i hesjane medan graset endå var klekt. Det turvte ei tid til turkinga og lenge om veret var ringt. Med så hesjane turka var det med ljåen på tunnmarka med stutturv, kar og kvinne, for det var både stein og tuer og tre og fara i mellom. Ei tok gjerne i teigar, husbonden høgst på teigen til høgge og den største av gutane nedst på teigen til venstre. Kvinnfolka og halvaksne i midten. Då teigen var komen til endes, skulle me kvila på teigen. Når det så var slege litt mykje, måtte kvinnfolka ta rivene og raka til kvervings, raka til rettes så det låg måtelek tjukt til turkings. Kom det så godver var det og snu og sæta om det ikkje var turt. Småhøyet bar vi alltid på ryggen i tog eller byraband, ei halvlang bjørkestong med toppgreinene i hop knytte og ei mindre bjørkegrein inne i den

toppen, og så og knytet i hop i toppen. Karane fengde og la i bører og kvinnfolka sto bak og var med og lyfte børa opp på ryggen. Hesjane bar me og ofte, for gjerne var veret ustadigt, og øyken var i marka og det kunne gjerne vere å gå lenge og leita, så ein kunne bera mykje inn medan ein venta på øyken. Og så kunne ein leggja børa der ho skulle liggja i stålet så ein fekk mindre arbeid i løa.

Kom det så godt ver ut i slåttén, så var det å ta tabøen med langorven og turke høyet på marka. Då var det tidleg opp, med slått til frukost og sidan såtekasting, høying og sæting til seine kvelden. Sumtid burt på sumaren kunne det vera vondt sjå og slipa om kveldane. Ja slipa. Fyrst eg minnast slipte me helst lite. Dei hadde tynsløjå. Dei var banka tynne, litt holer på undersida og så berre kveste med bryne. Vanleg var vist då at dei brukte løjåane heile veka til laurdag middag. Då tok far løjåane og gjekk i smia og brynte dei. Så gjekk det vel så ymse med herdinga. Stundom trefte han det godt, men stundom var dei i hardaste laget og stundom vel mjuke. Men då eg var så stor eg tok til med løjåen sist i 70 åra, slutta far med bryninga og vi tok til med sliping. Me ville helst vere ferdig med slåttén til barsok, 24 august.

Det hende skurden kom tidleg, men det var år med drivande ver så då var det og snarare å få høyet turt, så det var sjeldan disse kom i vegen for einannan.

Som all slått var med løjå, var all skurd med sigd. Kar og kvinne. Men etter middag kvessa karane sigden og tok til å føra, hengja bunda på staur. Han far sette stauren ned, og hadde nokre små steinar kring så han skulle stå godt. Og så førde han eller hengde banda så høgt han nådde. Sidan kom berer med førekrakken og førde til topps. Eg sende på krakke som me kalla det. Til kvelden hadde vi nått kvinnfolka att så alle banda var oppe. Det hende nok at det kom svære stormar og slo stundom ned eller på skakke eller reiv sundt, så vi måtte føre på om att. Når så kornet var turt og det var korntak, var det moro. Far var i løa og la, dei halvaksne sende, og dei vaksne kar og kvinne bar. Det gjekk mest på kappsprang. Vaksne karar tok gjerne 2 staurar om gongen.

Når slåttén var ferdig var det sláttegraut, og når skurden var ferdig var det skurdagraut, det vil seia rjomegraut.

Så kom potetene. Dei tok vi med grev. Sume karar ville berre bruka grevet og ha eit kvinnfolk til å plukka, men oftast brukte me grev og plukka sjølve alle.

15. august var fredningstida for fugl ute og då drog mange karar til fjells på rypeveiding. Børsa var det mest i kvart hus, munnladnings den tida. Med veidinga gjekk det så ymse etter som kvar hadde lag og lukke til.

Smalen vart henta heim. Det var avtala ein dag alle skulle vaska, ein godversdag altså. Den dagen skulle ein frå kvart hus gjæta smalen oppe i ei solvarm li til turkings. Tidleg på kvelden kom smalen heim til klyppinga. Så var det slakting, til husbruk og til sal. Eller det som skulle til sal vart selt levande til oppkjøpar.

Tresking med tust var det nesten slutt med. Det hende nok far tok tusta og banka or noko før den rette treskinga. Me hadde maskin og treskja med vatn. Men det var lang veg og ofte ugreie med snora. Så kom det nokre pigmaskinar som dei drog med mannemakt, og det vart sveitning. 4 mann på sveivene om gongen og 4 mann som tok i frå og rista halmen. Ti minuttar eller så gjekk maskina så bytte dei.

Så var det maling og så var det baking, flatbrød som skulle vara året ut, i minste til sommaren.

Dagane stutna, og kveldane lengdest. Men retteleg kveldsæte vart det ikkje før det vintra.

Me hadde lampa, flatbrennar, så lenge eg minnest. Men olje kosta, og det gjalt å spara der og. Fyrst om haustkveldane medan det ikkje var vorte retteleg innarbeid brukte me kola. Men det var nå berre eit naudverje. Då me turvte meir ljøs, brukte me spik. Han far fann inn nokre kvistfrie bjørkekubbar, la dei i kokommen då elden var mest utbrend, så dei vermdest. Så inn med spikekrakken og bandekniven, la ein kubbe i krakken og sette seg for enden med bandekniven og skar fine spiker så lange som kubben. Eg sat for enden og tok spikene etterkvart og la dei vart ved sida. Dei var rå, men turka snart attmed eller over omnen. Ljoskrakken, ein smal stolpe på ein kasse til fot, med ei klype av jarn i øvre enden sette me midt på golvet eller der det mest turvdest, og ein av oss ungane sette oss med krakken og lyste med spik. Det lyste blankt og godt ei tid til det vart skar. Med ei anna spik pirka me skaret vekk. Vart elden for stor, vippa vi enden med eld opp, når så elden minka, vippa vi me han ned. Og då var kunsten og vippe så måteleg at elden helt seg jamn. Men nett det å passa på den jamne elden var ikkje så lett for born å læra, for me hadde så mangt anna og sjå etter. Det hende nok at spika slokna, og då fekk me både lått og skjenn. Eg veit ikkje kva som beit verst. Men så var det til å ta ei spik og gå i kokommen, Kveikje om der var eld, eller å blåse til me fekk eld om der berre var glør. Svoelstikkene laut me spare på for dei måtte kjøpast. Men då retteleg kveldsæta kom, brukte me lampa. Og dei vintrakkveldane var nok lange, men dei var gilde. Mor og gjentene med kvar sin rokk. Før jul spann dei varp. Ei av gjentene tok den mjukaste ulla og spann den grannaste tråden til mjukveven til dei beste kleda. Ei anna noko grovare ull og mindre grann tråd til kvitlar og anna. Ho mor sat ofte med svart eller grå ull til bukseveven. Gutane med sitt: arbeidde med sko, laga bytter, ljàorv og river og kva som helst. Han far måtte gjerne ta inn ein slede og leggja nye meier eller nue flauter. Og ikkje å gløyma, banda bytter og koppar.

Kvinnfolka spann både dag og kveld utanom koking og stjern i løe og fjøs. Karane var i skogen etter ved når det var føre, eller saga og kløyvde famneved når han var heimkjøyrd. Men var marka bar og det ikkje var tele, så var det ute på nybrot, veitegraving og steinkjøyring.

Etter jul gjekk rokkehjulet andre vegen, då var det verft. Og då vart nok det meste spunne. Då måtte gogni, vevstolen inn. Og han måtte aldri stå tom. Når den gjenta som hadde ”terni” Stelte i løa, var ute, måtte ei av dei andre ta rommet. Gogni måtte helst vera ute til påske. Men påske kjem stundom tidleg og stundom seint så det var ikkje alltid det hende. Og så kom våren.

Matstellet

Nok mat, rein mat, god mat.

Maten var heimelaga. Bakarbrød kunne me kjøpa til ei helg og attimellom ha liggjande om det kom nokon. Men potetkake og svelekake, mjølk og mjøl var god mat.

Straks vi var oppe i 6-7 tida fekk me om vinteren ei potetkake eller to attåt ein kopp kaffi d.v.s. av erter eller korn og litt kaffirot, og kandsje nokre bauner kaffi eller ein kopp varmt vatn med mjølk i. Det kalla han far kvit kaffi. Det var fyrebels. Klokka 9 frukost: kokt kjøt eller flesk eller spekesild med flatbrød, surmjølk og varme poteter attåt. Maten var alltid etla åt kvar ein. Me vart mette, men sjeldan løyvde me noko.

Middag klokka 12: varm graut, eit fat på bordet, men med ei skål surmjølk eller surt skyr blanda med vatn så det ikkje var altfor surt om sommaren når mjølka var på stølen og på førevinteren om me hadde lite mjølk. I grauten var mauk, litt surt skyr eller myse, som ga grauten ein frisk smak. Havren rakk ikkje og me kjøpte korn, rug, mais som me mol sjølve og blanda i havremjølet. Bygg sådde me nok stundom, men han treivst ikkje, og så sådde me av eigen avle gjekk han etterkvart over til havre, som me sa.

Bortpå sommaren minka det med havremjølet, og då var grauten alltid best,tykte eg.

Non klokka 4: alltid kalde poteter og sild og flatbrød og ei skål drikkande.

Kveld når arbeidsdagen var ende: kald graut med noko drikkande. Men, i travlaste sommaren måtte ein spare på tida til koking. Då kokte dei grautgryta det fyrste og så fekk me kokheit graut til fyrebisk og eit fat halvvarm, flø, graut til middag. Grautfatet var nedpakka i klæde frå morgonen. Men om kvelden var grauten alltid kald.

Når kjøtet minka, auka det med sild. Fersk sild var ein raritet. Når det hende det var så bra fisk i nærleiken at me kunne få henne fersk. Fisk fekk me nok stundom. Hadde alltid noko turrfisk liggjande og oftast noko salt fisk i ei tunne. Men det var meir som matbyte. Silda kjøpte vi alltid i tunnevis, og sildetunna var aldri tom. Likeeins var det alltid noko spekekjøtt, lår og bogar og spekeflesk i matbuda.

Laurdagskveldane etter me hadde kinna var det saupgraut med smørauge i.

Til jul vart det laga til helg i matvegen og. Julaftan og nyårsaftan var det alltid smalesider, eit eller to sidebein til manns etter som dei var store til. Juledag og nyårsdag likeeins, men då alltid av dei tjukkaste sidene. Det me løyvde merka me med eit eller fleire skar eller krossar og fekk att kvar sitt når kvardagen kom. Mellom jul og nyår såg me aldri sild og kanskje ikkje dei næraste dagane etter. Smør hadde me berre til sundags og andre helgar.

Til jul ferda mor eit smørstett til kvar, og det vart frambore kvar sundag så lenge det varde. Og det var leitt å verta fyrst lens. Derfor lærde vi å smyrja tunt på brødet. Kom det gjestar uventa var det om å gjera å ta vel i mot dei. Det var kanskje ikkje stunder til særskild koking. Men då var det kaffi med skjeve vi hadde, smør og flatbrød og gamalost, kanskje mysost om han ikkje var for hard, spekekjøtt og spekeflesk, eller om det var stunder til det, dampkokt flesk og rymask og oftast kalde poteter.

4. sundag i advent, Skjellesundag, var det alltid kokte smalehovud, eit halvt til manns. Jonsok og siftesok, 2. juli, var det alltid jonsokmylsa og siftesogmylsa.

Økonomien.

Er eit framandt kapittel i mitt minne. Hugsar at 12 skillings marka (1/4 kg.) for smøret var god pris, som me berre stundom fekk for det aller beste. 2 dalar famnen for bjørkeved trur eg, eg minnast, men den prisen vippa mykje. Kan hende 2 dalar var låganden. Ein halv dalar våga for never var fast pris i mange år. Andre prisar og mengde me selde av kvart slag minnest eg ikkje.

Arv og utstyr Er framant for meg.

Sjølv fekk eg lærarskulen, kring 1000 kr og skulle ikkje betala attende. Men truleg var det meir enn hine.

Vårsildfiske.

Var slutt før eg kan minnast. Veit berre at vi hadde naust, og der sto 2 båtar, storbåten og litlebåten og hekk ein over dei. Dei vart selde. Fyrst den som hekk, men til kven og for kva, veit eg ikkje.

Religiøsitet og Åndsliv.

Folk fylte kyrkja annakvar sundag. Mesteparten gjekk til alters haust og vår. Då var det gjerne altersdagen i veka stundom.

Når grannefolket skulle til alters, merkte vi det gjerne dagen føreåt, for då ferda dei seg til med steikjemat. For altersdagen gjekk dei fastande heimanfrå, men hadde god nistemat med til kyrkja og

var inne og åt etter gudstenesta. Men den tid eg vaks opp døydde det med sakramentet på fastande hjarta meir av. Men det var ikkje meir enn ein lite fyrebisk heime.

Lærarane samla ofte folk til stemnestova den sundagen det ikkje var gudsteneste i kyrkja. Då las dei ei preike av ein postill og så tala dei med skuleborna og dei 2 siste års konfirmantar framme på golvet. Stemnestova var snart her og snart der, men måtte helst vera der det var noko store stover. Og ingen nekta stover. Alle hadde bord til sæte og kubbar til å ha under dei.

Grimeland og Sørebo hadde ofte utan stemnestove, altså inga samtale med borna, og dei sjølv tala. Vitnemøte var eit ukjent namn då. Reisande talarar kom det og. Dei kallast då bibelbud sume. Og avhaldsagentar andre. Og så var det samlinga som kallast misjonsmøte. Men mest alle var like i det at dei byrja med salmesong og bøn og eit bibelord til tekst.

Ja, avhaldssak Det var brennevinshandel i Naustdal, flaske og dram til, ja eg hugsar ikkje året, men det var nær 1880, gjerne litt før..

Me hadde alltid to øykjer, og eg var ikkje stor før eg fylgde med og kjørde den eine øykjen når me skulle køyre famneved. Då skulle me gjerne inn på krambua til Hansen og kjøpe noko, og der selde dei brennevin som andre varer.

Mykje drykk var det . Men Grimeland og Boysen fekk i stand avhaldsforening mot brennevin. Men øl og vin kunne dei drikka. Før eg vart vaksen kom sjappa vekk, og grunnlaget for foreninga fall såleis vekk. Far din tok då til og arbeida for heilt avhald. Det vekte korkje medvind eller motvind, som den fyrste.

Det var verkeleg mykje kristendom, og så mykje samtale om det talaren eller presten hadde tala om hev eg ingenstad høyrte sidan. Eg høyrde fleire gonger folk fortalde att mykje or ei preike, og alle høyrde med andakt.

Åndsliv i vidare meiningar med litteratur og nye tankar var det mindre av. Men så kom politikken med vetostriden i den tid, og presten og lærarane og blada dei las var høgre. Var det så ein og annan ungdom som hadde lese eller høyrte noko frå hi sida, vart dei rekna som bortimot fritenkjarar. Og kanskje var dei det og. Men etter kvart klårna det.

Målsak vart og i byrjing. Og målmann og venstremann var mest det same, for mange like ukristeleg. Hugsar ein mann som hadde høyrte måltestamentet hadde skjemt så reint ut gudsordet at dei kalla Golgata for Skallehaugen. Om det ordet hadde vore bruka eller han hadde bytt det om for Skallestaden veit eg ikkje. Eg hev ikkje sett eldre landsmålstestament enn frå 1884. Om skulen skreiv eg visst sist litt at Sørebo var så vetug at han ikkje prøvde å lære oss brøk, men me lærde desimalbrøk og baska oss fram gjennom reguladetri. Hadde han lært oss brøk, kunne me nok lært litt i samla skule og store klassar, men ikkje kome til å lært å bruke han.

Ungdomslaget far din fekk i stand og dei 10 årsfestane som me fekk vera med på om me ikkje var innskrevne var fornøyelse. Når så Slettebakk ein gong fortalde då var det lyst å leva.

I indste dalen hadde dei dansestove rett som det var, vart det fortalt, men på slik måte at me tykte det var fælt. Eg hadde snaut sett dans før eg var konfirmera. Men me møttest i småflokkar her og der og prata i hop og hadde det gilt. Gjekk i stovene til kvarandre og brukte litt ski – men ikkje med hopp – helst å kunne stå stavlause i ein bakke, og så på skeiser når isen låg.

Gjestebog Likferd Bryllaup

Frå fyrst eg minnst var det skålbryllaup. Eg var berre i eit såvore, men var så liten at eg berre såg når dei dansa. Men minnst det og uklart. Dei varde gjerne 4 dagar. Brura med krana med lange border ned etter håret som var kjemt ned etter ryggen. Derfor var det sagt om gjenta med lite hår at dei hadde ikkje brurahår. Bryllaupa var då mest alle jonsok eller siftesokdag, og då kunne det vera mange brudfolk ved altaret samstundes. Langs vegen til kyrkja hadde kjende folk gjerne hengt opp kransar som ungdomen i laget tok med seg heim til bryllaupsstova. Der var alltid sterkt øl, heimebryggja, og brennevin. Derfor vart dei ofte noko leitt i laget. Skålkvelden drakk dei skåla. Gjестane, dei næraste fyrst, kom fram med gåvene sine. Ein god mann i laget hjalp brudfolket å ta i mot og ropte ut over laget kva kvar gav og sa noko som: Det var pent gjort av han eller henne og han og ho måtte ha så mykje takk." Så var det ein dram, som mannen drakk ut, men kvinna berre smaka på oftast.

Dagen etter hadde brura teke av bruredrakta. No var ho kona, og hadde fått på konehuva. Fyrste preikesundag etter var ho i kyrkja i konestasen og "viste seg kona". Men i den tida brennevinshandelen slutta (eg veit ikkje om det var samheng) tok dei på og slutta med skålbryllaup og korta ned til 2 dagar. Då var gåvene gjerne i løynd, og til ymse tid. Men andre dagen var som før, konedagen.

Mange skulle æra brudfolket med å skjota. (Per Instabø, bror til Johan, Andreas Ekra?, bror til Daniel trur eg, og Ole Mikael Horstad, bror til Kristian, hadde lagt svært med krut i børsa, eg hugsar ikkje kven som var brudfolk, så ho rauk i filler og Per vart drepen og Andreas blind, om eg ikkje minnst feil, og Ole Mikal miste vist mykje av høyrsla. Dette var før eg var så stor at eg viste om det, men det vart snakka om det lenge sidan. Andreas døydde før eg lærde å kjenna han, men Ole Mikel vart gift oppe i Skora på Fitje, men fekk seg sidan hus inmed Kallandsbrua. Så han kjende eg godt.

Andre dagen gjorde dei langdans. Heile brudefylgjet tok tur til ein kjend heim i nærleiken og der var det då traktering.

Lynne Humor Omgangstone Livsmot

Her vantar eg skyn og "iakttagelsesevne". Sunnfjordingen skal vera sein i vendinga, både sjeleleg og kroppsleg seiest det. Og det er vel sant, når det vert sagt som ei ålment sanning. Men eg skynar det ikkje. Veit nok at snakket ikkje gjekk så rapt som hjå sogningane, og kanskje så spretten hell. Men så var ikkje alle sunnfjordingane like munnseige eller like seinføtte, og ikkje alle sogningane like rappe heller.

Folket var omtensame og rolegt. Dei kunne høyra ein tanke som fengde, men skifta ikkje meining utan å tenke seg vel om. Og slike som var snare å byta meining vart rekna for å ustøde.

Dei var beinsame og kunne lite seia nei, sjølv om det kosta noko. Granneskapet var godt. Ei ugreie mann og mann i mellom var ofte ikkje langvarig. Å krangla vart dømt som krangel.

Når gamle folk kom inn i stova helsa dei gjerne med "Guds fred" eller "Gudsfred i huset", og fekk til svar: "Signe deg, kome so til". Gjekk me og nådde att nokon, sa me: "Gå i god fred" eller fram om nokon som stod eller sat sa me: "Stå i god fred" eller "Sit i god fred" og svaret attende var: "Kome so til". Men helsinga "Guds fred" kjende me som gamaldags, truleg heldt ho på å koma vekk.

Når me kom til kyrkja og høyrde klokka, om det var til vanleg gudsteneste eller tilfeldige som likferd eller bryllaup, tok me alltid til hatten. Det var helsing til klokka, eller til det som heng høgre enn klokka. Når me kom inn i kyrkja, heldt me alltid hatten føre andletet og "las i hatten" som det vart sagt, før me sette oss, og kvinnene bøygde seg før dei sette seg i stolen. Og mange bad ei stille bøn, om somme kanskje berre fylgde skikken utan bøn. Men vakker var han.

Salmeverset nr 196 i Landstad: O Jesu, gid du ville mitt danne så..(6.vers) var så vanleg brukt at mest alle kunne det utan å lesa det i bok. Det hev eg visst ikkje høyrte i Rogaland. Men verset: Lad mig nu din forblive, nr 7 i Landstad, hadde eg ikkje lagt merke til før eg kom til Rogaland, men det kunne alle her.

Det passa og i Sunnfjord og verset hans Ivar: Heime var eg så vide kjend og slapp inn kvar eg ville, i kvart hus i den heile grend, om endå folket kvilde. Me låg alltid med ulåste dører, hadde ikkje lås eingong til stova. Men me sette gjerne ein hengelås til ytredøra når det hende att alle drog til markar og ikkje eingong kom heim til måla. Budøra sto og ulåst, endå der var lås. Døra til potetkjellaren låste me stundom. Det vart ein vane med låsing som med alt anna.

Hattehelsing bruke me berre til presten og andre ”storfolk” men til kvarandre brukte me nevehelsing, og takk for maten vart alltid fylgt med nevetak. Han Jo i Eimhjellen, ein tilårskomen ungar, kom ein og anna gongen og han tok oss alle i hand etter maten og sa: ”Takk og æra”. Det var så vakkert, tykte eg, men høyrde det ikkje av andre.

Ungdomen lengta ”ut over de høye fjelde” endå den songen var ikkje komen i bruk som skulesong eller ungdomssong. Dei som hadde mest utferdstrong drog til Amerika. Mange som hadde voner om ein heim heime, vart heime, andre drog til byen og ville fram der, og det gjekk som dei var lukka laga.

Gudsfrykt og nøysemd høvde over folkelivet. Gud var kanskje mest kjend som domar og Herre. Ein Herre som kravde lydnad, både i det ytre og indre, men det vart smått med lydnad i det ytre, og endå meir i det indre.

Dette er skrive av Andreas Olai Fitje til Bertel A. Grimeland i åra 1940-45. (Inge Fitje)